Downloaded From : http://cbseportal.com

CBSE PORTAL
www.cbseportal.com

कक्षा : दशमी

संस्कृतम् (कोड संख्या -122)

अङ्कयोजना - 2018-19

समयः – होरात्रयम् **सम्पूर्णाङ्काः – 80**

अवधातव्यम् -

1. अस्याम् अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निदर्शात्मकानि सन्ति । प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति ।
2. अनुच्छेदे श्लोके वा आधारिताः प्रश्नाः अवबोधात्मकाः सन्ति । अतः विद्यार्थिनः अनुच्छेदे प्रदत्तशब्दानां स्थाने समभाव-पर्यायवाची-शब्दानां प्रयोगं कर्तुं शक्नुवन्ति । तदर्थम् अङ्काः देयाः । यदि विद्यार्थिनः उत्तरदान-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
3. त्रुटिपूर्णवर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
4. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः ।
5. 'ख' खण्डे (रचनात्मक-कार्ये) वाक्यरचना प्रमुखा न तु वाक्यसौन्दर्य-तत्त्वम् । अतः आंशिकवाक्यशुद्धये अपि अङ्काः देयाः ।
6. **यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय यत्र अधिकाः अङ्काः दातुं शक्यन्ते तादृशानां प्रश्नानां मूल्याङ्कनं करणीयम् । यथा चित्रवर्णने पञ्चवाक्यानां लेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि सप्तवाक्यानि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथम-पञ्चवाक्यानां न अपितु यानि वाक्यानि उत्तमानि सन्ति तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम् ।**
7. **प्रश्ननिर्माणस्य प्रश्ने ½ अङ्कः वाक्यलेखनाय अस्ति, ½ अङ्कश्च प्रश्नवाचकचिह्नाय। परं सम्यक्-प्रश्ननिर्माणं तदा एव प्रश्नवाचकचिह्नस्य कृते अङ्काः प्रदेयाः।)**

प्रश्नसङ्ख्या	खण्डः	अङ्काः
	'क' खण्डः **अपठित-अवबोधनम्**	10 **अङ्काः**
1.	**अ एकपदेन उत्तरत –** (i) धनिकयोः (ii) धनिक: (iii) न्यायालयम् (iv) लक्षं रूप्यकाणि / लक्षरूप्यकाणि	½×4=2

Downloaded From : http://cbseportal.com COURTESY : CBSE

Downloaded From : http://cbseportal.com

CBSE PORTAL www.cbseportal.com

	(v) धनस्यूतम्	1x2 = 2
	ब पूर्णवाक्येन लिखत (i) धनिक: न्यायाधीशम् अवदत्- भो: ! मत्सदृशा: लक्षरूप्यकाणां दातार: दुर्लभा: एव। (ii) न्यायाधीश: धनिकम् अवदत्- लक्ष-लक्षरूप्यकाणां दातार: कदाचित् अन्ये अपि भवेयु: परन्तु लक्षरूप्यकाणां निराकर्त्तार: मत्सदृशा: अन्ये विरला: एव। अत: कृपया गच्छतु। न्यायस्थानं मलिनं मा करोतु। (iii) एकः धनिकः अचिन्तयत् –अहं लक्षं रूप्यकाणि न्यायाधीशाय उत्कोचरूपेण ददामि इति ।	
	स यथानिर्देशम् उत्तरत (i) (ग) आस्ताम् (ii) (ख) धनिकः (iii) (ख) धनिकः (iv) (क) धनिकाय (v) (ख) क्रुद्धः	1×4=4
	द अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत न्यायाधीशः / प्रामाणिक-न्यायाधीशः अथवा अन्यः अपि कश्चित् उपयुक्तशीर्षकः भवितुम् अर्हति ।	2
	'ख' खण्डः **रचनात्मक-कार्यम्**	15 अङ्काः
2.	2. **पत्र-लेखनम्** (i) प्रेरणे (ii) सस्नेहम् (iii) पर्यावरणदिवसः (iv) उत्साहिताः (v) आरोपणे (vi) हरीतिमा (vii) मार्गम् (viii) आरोपितवन्तः (ix) प्रशंसाम् (x) वातावरणस्य	½x10 =5
3.	**चित्रवर्णनम्** अत्र छात्रेभ्यः संक्षिप्तवाक्यरचना अपेक्षिता वर्तते । केवलं वाक्यशुद्धिः द्रष्टव्या ।	2×5=10

Downloaded From : http://cbseportal.com COURTESY : CBSE

Downloaded From : http://cbseportal.com

CBSE PORTAL
www.cbseportal.com

	अस्य प्रश्नस्य प्रमुखम् उद्देश्यं वाक्यरचना अस्ति । वाक्यं दीर्घम् अस्ति अथवा लघुः इति महत्त्वपूर्णं नास्ति । प्रतिवाक्यम् एकः अङ्कः भावस्य कृते एकः अङ्कः च व्याकरणदृष्ट्या शुद्धतानिमित्तं निर्धारितः अस्ति। मञ्जूषायां प्रदत्ताः शब्दाः सहायतार्थं सन्ति । छात्रः तेषां वाक्येषु प्रयोगं कुर्यादेव इति अनिवार्यं नास्ति । छात्रः स्वमेधया अपि वाक्यानि निर्मातुं शक्नोति । मञ्जूषायां प्रदत्तानां शब्दानां विभक्ति-परिवृत्य अपि वाक्यनिर्माणं शक्यते । **अथवा** **अनुच्छेदलेखनम्** अयं विकल्पः सर्वेभ्यः अस्ति । छात्राः मञ्जूषायां प्रदत्तानां शब्दानां विभक्ति-परिवृत्य अपि वाक्यनिर्माणं कर्तुं शक्नुवन्ति । अतः अङ्काः देयाः। अस्मै प्रश्नाय अपि १० अङ्काः निर्धारिताः सन्ति । प्रत्येकं वाक्यनिमित्तम् अङ्कद्वयम् इति।	
	'ग' खण्डः **अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्**	25 अङ्काः
4.	**सन्धि / सन्धिच्छेदः** (i) <u>ने</u> + <u>अनम्</u> (ii) पिपासाकुलः (iii) <u>अनु</u> + <u>छेदम्</u> (iv) शरीरस्थो महान् (v) जागरूकोऽहम् **(पूर्णतया अङ्काः न न्यूनीकरणीयाः, अंशतः अङ्काः देयाः।)**	1×4=4
5.	**समासः / विग्रहः** (i) (ख) रामलक्ष्मणौ (ii) (ग) सङ्कटम् आपन्नम् (iii) (ख) जलस्य अभावः (iv) (क) अविवेकः (v) (क) नीलं गगनम् **(अस्मिन् प्रश्ने यदि छात्राः केवलम् उत्तराणि लिखन्ति तदा अपि पूर्णाः अङ्काः देयाः।)**	1x4 = 4

Downloaded From : http://cbseportal.com COURTESY : CBSE

Downloaded From : http://cbseportal.com

CBSE PORTAL
www.cbseportal.com

6.	**प्रकृति-प्रत्ययः** (i) (ख) स्मृ + तव्यत् (ii) (ग) शक्तिमान् (iii) (ग) योग + इनि (iv) (क) प्रसन्ना (v) (ग) महत् + त्व (अस्मिन् प्रश्ने यदि छात्राः केवलम् उत्तराणि लिखन्ति तदा अपि पूर्णाः अङ्काः देयाः।)	1×4=4
7.	**वाच्यपरिवर्तन –** (i) आगम्यते (ii) तैः (iii) संस्कृतम् (अस्मिन् प्रश्ने यदि छात्राः केवलम् उत्तराणि लिखन्ति तदा अपि पूर्णाः अङ्काः देयाः।) **अथवा** (क) बालकेन ग्रामः गम्यते । (ख) अर्कः लेखौ लिखति । (ग) युवकैः चित्राणि दृश्यन्ते ।	1×3=3
8.	**समयः -** (क) सार्ध-पञ्चवादने (ख) सपाद-षड्वादने (ग) पादोन-अष्टवादने (घ) द्विवादने (ङ) सार्ध-अष्टवादने	½×4=2
9.	**अव्ययानि-** (क) एव (ख) तदा (ग) नूनम् (घ) पुरा (ङ) किमर्थम्	1x4 =4

Downloaded From : http://cbseportal.com COURTESY : CBSE

Downloaded From : http://cbseportal.com

CBSE PORTAL
www.cbseportal.com

10.	**अशुद्धि-संशोधनम् -** (क) खादति (ख) श्वः (ग) तत् (घ) वयम् (ङ) गच्छति	1×4=4
	'घ' खण्डः **पठित-अवबोधनम्**	30 अङ्काः
11.	**गद्यांशः** **अ. एकपदेन उत्तरत ।** (क) स्व-गात्रेषु / गात्रेषु (ख) दानशालासु (ग) बहुधनलाभेन **ब. पूर्णवाक्येन उत्तरत -** (क) राज्ञः स्वेषु गात्रेष्वपि निरासक्तिं विज्ञाय सकलं ब्रह्माण्डं व्याकुलं सञ्जातम् । (ख) अर्थिनां विरलसंख्यां विलोक्य राजा अचिन्तयत् –"मम अर्थिनस्तु धनलाभमात्रेण सन्तोषं भजन्ते । नूनं ते दानवीराः सौभाग्यशालिनः यान् याचकाः शरीरस्य अङ्गानि अपि याचन्ते "। **स. भाषिककार्यम् -** (i) (ख) राज्ञे (ii) (ग) राजा (iii) (क) याचकानाम् (iv) (क) याचन्ते (v) (ख) ज्ञात्वा	1×2=2 2×1=2 ½×4=2
12.	**पद्यांशः** **अ. एकपदेन उत्तरत -** (i) वायोः / वायोरिव (ii) मनः	1x2 =2

Downloaded From : http://cbseportal.com COURTESY : CBSE

Downloaded From : http://cbseportal.com

CBSE PORTAL
www.cbseportal.com

	(iii) कृष्णम् **ब. पूर्णवाक्येन उत्तरत -** (क) अस्मिन् श्लोके अर्जुन: कृष्णं सम्बोधयति । (ख) मनसः निग्रहं अर्जुनः सुदुष्करं मन्यते। **स. निर्देशानुसारम् उत्तरत -** (i) (स) मनसे (ii) (ब) मन्ये (iii) (ब) मन: (iv) (स) सुदुष्करम् (v) (अ) प्रमाथि	2x1=2 ½x4=2
13.	**नाट्यांशः** **अ. एकपदेन उत्तरत ।** (क) द्रौणिना / द्रौणपुत्रेण / अश्वत्थाम्ना (ख) पापकर्मा / पापी (ग) द्रौपदी **ब. पूर्णवाक्येन उत्तरत ।** (क) युधिष्ठिरः, भीमः द्रौपदी च पुत्रसन्तप्ताः आसन् । (ख) वीरजननी/द्रौपदी शोचितुं न अर्हति। **स. प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत -** (i) (ग) शोकः (ii) (ख) द्रौपद्यै (iii) (क) पापकर्मा (iv) (ख) धैर्यम् (v) (ख) अग्निः	1x2 = 2 2×1=2 ½×4=2
14.	**प्रश्ननिर्माणम्** । (½ अङ्कः वाक्यलेखनाय अस्ति, ½ अङ्कश्च प्रश्नवाचकचिह्नाय । (परं सम्यक्-प्रश्ननिर्माणं भवति तदा एव प्रश्नवाचकचिह्नस्य कृते अङ्काः प्रदेयाः) (क) केन (ख) कति (ग) कुत्र / कासु	1×4=4

Downloaded From : http://cbseportal.com COURTESY : CBSE

Downloaded From : http://cbseportal.com

CBSE PORTAL
www.cbseportal.com

	(घ) कदा / कस्मिन् (ङ) कस्य	
15.	**मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा अधोलिखितश्लोकद्वयस्य अन्वयं पूरयत -** I. **अन्वयः-** (i) भारति (ii) अपूर्वः (iii) वृद्धिम् (iv) सञ्चयात् II. **अन्वयः** – (i) एषा (ii) अधुना (iii) अत्र (iv) मोदन्ताम् III. **अन्वयः** - (i) क्रमशः (ii) विद्यानाम् (iii) धनस्य (iv) हेतुः	½ ×4=2 ½ ×4=2
16.	**अधोलिखितानां कथनानां समुचितं भावं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत –** 1. (क) श्रुत्वा 2. (ख) अलौकिकम् 3. (ग) सदाचरणम् 4. (ख) चतुर्थांशम् 5. (ख) त्याज्यम्	1×4=4

--000--------0000-----------------000000-----------------0000------000--

Downloaded From : http://cbseportal.com COURTESY : CBSE